
naam aan. Vóór die tijd slechts een enkele maal. Of Aalders aan publicaties van de Orde heeft meegewerkt is me niet bekend.

⁵⁵ De brieven bevinden zich Tresoar. Fries Historisch en Letterkundig Centrum. Het betreft vier brieven, uit de maanden mei-oktober 1936. De Orde komt daarin regelmatig ter sprake.

⁵⁶ Ik vond dit pamflet als los vel ingevouwen in bovengenoemde brochure. Met de hand staat erop geschreven: Orde der Getuigen, december 1941.

⁵⁷ Van Roon, *Protestants Nederland en Duitsland 1933-1941*, 54-55. De andere deputaten waren Geelkerken en L. Nieuwpoort. De tekst van deze verklaring in *Woord en Geest*, 29 juni 1934.

⁵⁸ Langeveld, *Protestants en progressief*, 368.

⁵⁹ Nationaal Archief 's Gravenhage, Plaatsingslijst van het archief van de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband, 1926-1948. Het gaat om de classisvergadering van 17 maart 1936.

⁶⁰ In een brief van 21 maart aan Wumkes schreef Aalders: 'In aansluiting aan ons gesprek van Dinsdag 10 maart waaraan ik aangename herinnering houd, bericht ik u – gelijk de dagbladpers reeds meldde – dat de beslissing 17 maart op de classis gevallen is. Dr Geelkerken heeft mij geprest tot een uitspraak, ik meende te moeten

naar een intensieve vorm van spiritualiteit, die hij binnen het HV niet kon vinden. Wellicht kan daarnaast gewezen worden op een weerstand tegen de vermenging van kerk en politiek, een weerstand die reeds in zijn gereformeerde jaren aanwezig was. Zijn kritiek op de kuyperiaanse identificatie van geloof en een bepaalde politieke richting speelde ook een rol in zijn Amsterdamse HV jaren. Dat wil niet zeggen dat hij politiek 'nergens' stond. Als deputaat was Aalders nauw betrokken bij de opstelling van een steunbetuiging aan Barth en de zijnen in hun strijd tegen de Duitse overheid.⁵⁷ Naar aanleiding van zijn activiteiten op dit front publiceerde hij op 7 februari 1934 een artikel over de Duitse kerkstrijd, die hij 'indrukwekkend' noemde. Kern van de zaak was de vrijheid van het evangelie, die hij stelde boven de gehoorzaamheid aan de wet. Hij stemde in met Karl Barth die gesteld had dat waar men zich hier liet verleiden tot een compromis, alles verloren was. En in maart 1936 – hij was nog lid van de Orde – trad hij op voor de Gereformeerde Vereeniging voor Daadwerkelijke Vredesactie, een beweging die bepaald anders gekleurd was dan de Orde.⁵⁸ Aan een identificatie van politiek en kerk had hij een grote hekel. Toen deze identificatie ook binnen de Orde steeds duidelijker werd, haakte Aalders af, daarbij gesteund door barthiaanse theologische inzichten.

Afscheid van Hervormd Verband

In 1936 stapte Aalders over naar de hervormde kerk. Het *Jaarboek HV* 1937 meldt onder Enschede dat met zijn vertrek een einde kwam aan een verdrietige periode. Voor nadere informatie zijn we aangewezen op het archief van de classis, zoals in het HV de landelijke vergaderingen van alle kerken werd genoemd, maar ook die maakt ons niet veel wijzer.⁵⁹ Vast staat slechts dat de verhoudingen te Enschede tussen predikant en kerkenraad niet goed waren en dat Aalders verklaard had niet langer predikant binnen het HV te kunnen blijven. Wel wenste hij de kerk van Enschede te blijven dienen totdat hij een beroep van een hervormde gemeente had ontvangen. Kerkvisitatoren echter adviseerden tot losmaking. Tijdens de behandeling ervan op de classisvergadering spitste de zaak zich toe op het 'reformatiebeginsel.' Aalders was dat als zondig gaan beschouwen, en daarvan had hij in een preek bij de herdenking van de Afscheiding getuigenis gegeven. Geelkerken merkte op dat als Aalders werkelijk Afscheiding en Doleantie zonde achtte, hij niet om praktische redenen predikant binnen het HV kon blijven. Maar hij bespeurde hierover toch aarzeling bij ds Aalders. Was deze zo zeker van zijn zaak? Dat was hij inderdaad niet. Geelkerken, gesteund door Buskes, wenste klaarheid.⁶⁰ Zo onder druk gezet, stelde Aalders dat zijn voorkeur dan lag bij de hervormde kerk.